

לאחר שהגמרא דנה בזכות התורה שעולה לאשה הסוטה, הגמרא עוברת לדרשות על מהו לימוד תורה נכון. דרשה מפתיעה מאוד, מכנה את התנאים כ"מבלי עולם", והגמרא בעצמה תמהה וכך מובא שם (בב.):

תנא: התנאים מבלי עולם. מבלי עולם ס"ד? אמר רבינא: שמורין הלכה מתוך משנתן. תניא נמי הכי, א"ר יהושע: וכי מבלי עולם הן? והלא מיישבי עולם הן, שנאמר: הליכות עולם לו! אלא, שמורין הלכה מתוך משנתן.

כלומר, התנאים אינם מבלי עולם, אלא מדובר באנשים שהם פוסקים הלכה מתוך משנה. ע"כ יש להבין מדוע אומרת הברייתא "התנאים מבלי עולם!" שתאמר ישר 'המורים הלכה מתוך משנה הרי הם מבלי עולם'!

ראשית נבאר את פירוש המילים "מבלי עולם", בדה"א (יזט), נאמר "לבלותו" ופירש המצודות ציון ל' בלייה והפסד, כלומר "מבלי עולם" פירושו מפסידו ומכלי העולם. ויש לעיין מדוע ביטוי כה חריף על אלו שמורים הלכה מתוך המשנה?

רש"י ביאר כמה סיבות לבילוי העולם ע"י המורים הלכה מתוך משנה (ד"ה שמורין):

- קאמר שמבלין עולם בהוראות טעות דכיון דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין שמדמין לה דבר שאינו דומה.
- ועוד יש משניות הרבה דאמרינן הא מני פלוני הוא ויחידאה היא ולית הלכתא כוותיה.
- ועוד שאינן יודעים במחלוקת תנאים הראשונים הלכה כדברי מי הלכך מורין הוראות טעות.

כלומר אינם יודעים את טעמי המשנה, ואין יודעים אם המשנה שמורים היא דעת היחיד, ועוד שאינם מכירים את המחלוקות המקוריות.

על הטעם הראשון של רש"י אומר המהרש"א דבר חריף גם על פסיקת ההלכה בימינו (ד"ה ירא):

ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך שו"ע והרי הם אין יודעין טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח וטעות נפל בהוראותם והרי הן בכלל מבלי עולם ויש לגעור בהן.

יש להיזהר בפסיקת ההלכה לדעת את טעם ההלכה, גם בהלכה פסוקה. ואם כן בהלכה פסוקה כשו"ע על אחת כמה וכמה משנה. ויש לעיין מדוע המשנה נכתבה כך.

כתיבת המשנה ועריכתה היא בעצמה דבר מורכב. רבי חיים מוולוז'ין בספר משנת אליהו כתב את יסודות עריכת המשנה (הקדמה):

לולא ה' צב-אות הפליא חסדו עמנו גם בהיותנו בארץ לא לנו לא געלנו מימי רבי שסדר לנו שיתא סדרי משנה וברוח ה' אשר דיבר בו כלל בה כל התת"ק סדרי משנה ששנו דורות הראשונים וכל הברייתות והתוספתות, ליכא מידי מינייהו דלא רמיזי במתניתין. ולא מאסנו בימי האמוראים שעקרו וטחנו עד אשר דק דקדקו ועמדו על רמיזות המשנה ע"פ רומיא דמתניתין אהדי ואברייתות בשני התלמודים הירושלמי והבבלי.

רבי ברוך קודשו לקח את כל תשע מאות (בחיגה יד. גרסו שש מאות או שבע מאות סדרים) סדרי משנה, וכל הברייתות והתוספתות, וצמצם הכל בתוך המשנה. והפלא הגדול שאין עניין אחד מכל שלל התורה שבע"פ שלא רמוז במשנה! ע"כ באו האמוראים וטחנו עד דק ודקדקו על כל רמזי המשנה.

כלומר, המשנה במהותה איננה רק הלכה, אלא היא טומנת בחובה את כלל התורה שבע"פ את כל הפרד"ס. הרב קוק באגרות כתב כך על מהות המשנה (ח"ב אגרת תרב):

מפני שעסק המשנה כפי פשטו אין ספק שהוא לבושין וקליפין חצונים בתכלית אצל **סודות התורה הנגנזים ונרמזים בפנימיותה**.

המהר"ל מכנה את המשנה "יסוד ושורש", פעולתה של המשנה היא להורות יסודות ושורשים כלליים, אך אין זה הלכה למעשה. דוגמא בולטת לעניין מופיע במשנה במסכת נדה, וכך אומרת המשנה (פ"ה מ"ד):

בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה ואם בא עליה יבם קנאה וחיבבין עליה משום אשת איש.

אדם הפוסק הלכה מתוך משנה, יכול ח"ו לחשוב שאפשר להינשא לתינוקת בת שלוש שנים ויום אחד ר"ל. ופשוט שהרי זה מכלה עולם, וגורם נזק עתידי שאי אפשר לתאר. וישנם עוד כמה דוגמאות לעניינים הבולטים מאוד בינו לבינה. מהות המשנה הי רק בגדר יסודות ושורשים אך בודאי שאין לפסוק כך הלכה למעשה. בנידון הנ"ל כבר מציינת הגמרא בקידושין (מא.) "אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה".

הברייתא 'מאשימה' לכאורה את התנאים, שבדבריהם אפשר להיכשל ולבלות את העולם. משום שישנם אנשים שיפסקו הלכה מהמשנה, למציאות שאיננה תואמת את העולם. בפסיקת ההלכה צריכה להיות בחינת "יודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה ישראל" וזהו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

[תהליך גדילת הילדה לנערה עומד ביסודות וסודות עמוקים ע"כ כתבה המשנה בצורה כזו, אך בודאי שאין לבלות עולם ולפסוק כך הלכה.]